

Ég és föld

Részlet

Herceg János

Lassan már múlóban volt a nyár. Elárulták ezt a sárguló levelek, a kádakban erjedő cefre is erről tanúskodott, ahogy savanykás szagával elindult a prэшázakból és versenyezve szállt a pókhálós ökönyállal, amíg a lányok kendőt terítettek a vállukra estefelé.

A cirkusz is messze járt, nemcsak térben, időben is: Gerard már kevesebbet gondolt a kivilágított porondra, és voltak pillanatai, amikor úgy érezte, végleg megtalálta helyét a reális világban. Persze, már amennyire ez egy bohócnál lehetséges volt. Egyre ritkábban húzta magára kékcsíkos trikóját s a kanárisárga nadrágot, mert külső megjelenésében sem akart kiríni környezetéből. A xilofonon mások muzsikáltak, papírtrombitája összetört valahol, s izmai is elernyedtek lassan a ritkuló szaltókban, melyeket inkább megszokásból csinált még, mint a tréning kedvéért, amikor senki se látta. És szégyenkezve kellett beismernie, hogy a pocak, mint a jólét és megelégedés polgári szimbóluma, csakugyan nőttön-nőtt megereszkedő nadrágszíja alatt.

Persze, ez valóban Amália érdeme volt. Nemcsak a finom, tejszerű levesek és reszkető tészták, a vastag főzelékek és a barnapirosra sült pecsenyék, s hozzá a gyöngyöző, muskotálytól illatos borok hajtották végre rajta ezt a változást, nem is a nyugodalmas szerelem talán, melyből lassan kihuny a szenvedély, hanem egyszerűen az a tény, hogy megadta magát sorsának. Amália és a falu volt ez a sors. Amit viszont az új világért tett az emberek meggyőzésével, abban feleslegessé vált álmait váltotta valóra.

Az új világot, persze, a Komoly Férfiak Köre készítette tervszerűen elő, az agitátorok éjt nappallá téve járták a házakat, és Gerard is velük volt, s a társadalmi átalakulásról szóló hosszú jelentésekben egyre gyakrabban szerepelt az ő neve.

S egy szép napon, amikor éppen Broniszláv irodájában ült, újabb feladatokra várva, a felügyelő egyszerre ezekkel a szavakkal fordult hozzá:

— Kedves József, engedd meg nekem ezt a közvetlen hangot, hiszen semmi okunk sincs már idegenekként udvariaskodni egymással. Testvérek vagyunk, erről engem az utóbbi hónapok félreérthetetlenül meggyőztek. Egy úton haladunk, egyet akarunk, nincs közöttünk különbség többé.

— Na, és az évek, amelyek elválasztanak bennünket mégis egymástól? S a múlt, amely fojtogató szorítással fog körül olykor engem, mint búcsúzó lelket a circumdederunt? — kérdezte volna Gerard, ha elég bátor lett volna az őszinteséghez, s ha nem vesztegették volna meg a felügyelő szavai. De a dicséret és az elismerés most is hatott rá. A tapsnak volt ez egy változata, és a hely, melyet a felügyelő betöltött, semmi kétséget sem hagyott benne, hogy ezek nemcsak egy ember szavai, hanem olyan ez az elismerés, mint amikor zsúfolásig telt ház előtt morajlik fel az elragadtatás s száz meg száz tenyér csapódik össze.

S miként a fényszóró alatt zúgó sikerben állva, elhomályosodik az ember tekintete a meghatottságtól, úgy nézett most Gerard is megindultan és hálásan a felügyelőre:

— Köszönöm a bizalmat és a kitüntetést. En azzal szoktam áltatni magamat, hogy még nem vagyok öreg. Ilyenkor azonban, amikor elismerésben részesítenek, mindig úgy érzem, hogy a végére értem valaminek. A produkció elérte célját, a bohóc megpihenhet.

— De ne felejtjük el, hogy te már nem vagy bohóc! — ellenkezett a felügyelő. — A munka, amit velünk végeztél e rövid idő alatt, tökéletesen meggyőzött minket arról, hogy köztünk van a helyed. Ne gondolj többé a komolytalan mesterségre, amellyel egy süllyedő világban tartottad magad a felszínen. Milliókkal menni előre! Ez a tudat majd megfiatalít, és nem gondolsz többé az elveszett időre, amikor magányosan bolyongtál. Most társak vesznek körül, s itt a faluban az elsők között állsz.

— Az elsők között! — dünnyögte mosolyogva Gerard, mintha semmibe venné a megtiszteltetést. — Ezt mondja nekem a feleségem is, s ezzel vigasztaltak a cirkuszban is a kétely pillanataiban.

— Hagyjuk a cirkuszt! — kiáltotta türelmetlenül a felügyelő. — Az üzemekben már születőben van az új világ, a traktorok dalolva szántják a földeket, és az emberek a boldogság útjára léptek.

— Ó, a boldogság még messze van! — ingatta egyszerre hitetlenül a fejét Gerard. — Amíg elhervad a virág a kertekben és kántorok puhítják a szíveket a temetéseken, amíg sűrű ködök szállnak a rétek fölé és az ember a mulandóságot érzi, nem lehet boldogság a földön.

— Szentimentális vagy, mint valami rossz költő — akasztotta meg további céltalan csavargásukban a bohóc gondolatait Broniszláv. — Megint elhanyagolod a realitást, pedig részvételed a felvilágosítási munkában, a falu népének tömegesítésében, élénken rácafol erre a te érzélgős filozófiadra. Nem is akarok hát vitatkozni most veled, csak arra kérnélek, bocsáss meg nekünk, ha eddig bizalmátlanok lettünk volna hozzád. Adataink az elmúlt években, sajnos, nem mindig voltak pontosak, s így hibák is történtek. Mindezt azzal szeretnének jóvátenni, hogy felszólítunk, csatlakozz egészen hozzánk, lépj be a Komoly Férfiak Körébe.

A másik szobában egy írógép kattogott elárvultan, mint egy párját kereső veréb csicsergése valami messzi fán, akár a magány üzenete. És Gerard mindig menekült a magánytól. Akkor is, ha egyedül maradt a cirkusz muskális kocsiában, akkor is, amikor mindenki szembeszegült vele, mert a fölényét érezték, akkor is, ha biztosan tudta, hogy Ria megcsalja és a szerelemben se lehet hinni már. S hiába vigasztalta magát azzal a tévhittel, hogy az alkotó ember egyedül van, s magányát nem válthatja

meg semmi sem, mindig társakra vágyott, emberi közösségre, mint ahogyan a hegyi patak is azért rohan medrében cserjék és kövek között, hogy más vizekkel egyesülve mielőbb a tengerbe ömöljön.

Most ez a magány oszladozóban volt körülötte, és Gerard egyszerre megijedt. Broniszlav felkelt íróasztala mögül, halk léptekkel az ablakhoz ment, mintha a pillanat ünnepélyességének a hallgatásával akarna súlyt adni. Hosszú percekbe telt, amíg a bohóc végre megszólalhatott:

— Nem tudom, százezrek és milliók életében hogyan múlik el ez a pillanat... Nem tudom, mit érzett a bányász, amikor azt mondták neki, tegye le a csákányt, álljon meg egy szóra, s akkor a tárna mélyén, reszelve egyet a torkán, s a meghatódással küszködve közölte vele a vájár, hogy testvéreinek érzi, álljon közéjük, lépjen be a körbe, milliók és milliók közösségébe.

— Jaj, de patetikus vagy! — szólt közbe Broniszlav, elfordulva az ablaktól és nyugodt léptekkel megállva Gerard előtt. — Hiszen tudom, hogy mélyen érint, amit mondtam, de azért nem kell ekkora feneket keríteni a dolognak. Hazamégy, megírod szépen az életrajzodat, aztán megkapod a tagsági könyvecskét, és minden marad a régiben.

— Nem érted ezt — felelte Gerard lehajtott fejjel, mintha önmagával beszélgetne —, az ember életében egyszer van egy ilyen fordulat. S aki készül rá hosszú-hosszú éveken át, mint én, azt egyszerre elfogja a félelem, és nem tud mit kezdeni magával. A holtak álltak elébem most, és számonkérik tőlem, mért nem vagyok velük.

— Miféle holtak? — kérdezte Broniszlav, és gyanakodva húzta össze szemöldökét. — A holtaknak a temetőben a helyük.

— Voltak barátaim — folytatta Gerard —, együtt olvastuk a tiltott könyveket fiatalkorunkban, együtt szórtuk a röpcédulákat éjszakánként, egyformák voltunk. Gyúrónak sikerült kijutni az Igéret Földjére, Maxi börtönbe került, s a többiekre is csakhamar hasonló sors várt...

— Mindezt tudjuk rólad — szólt közbe a felügyelő —, s éppen ez a te múltad szől amellet, hogy közöttünk a helyed.

— ...csak én maradtam egyedül. Elmentem egy őszi napon a szomszédos városba, ahol Gyúró lakott, bekopogtam a szobájába, s kijött egy borzashajú, megrémült asszonyság: „Jaj — azt mondja —, hogy mert idejönni? Napok óta éjjel-nappal a rendőrség vigyázza a házat. Nem is tudom, hogy lehet, hogy magát nem vették észre. Gyúró eltűnt, semmit se tudunk róla. Meneküljön, amíg nem késő”. S én gyáván iszkoltam a házból, hátra se néztem többé. Kanyargós utcákban jártam, és nem vettem észre senki.

Mikor Maxit elvitték, jött messziről egy vékony dongájú fiatalember, s elmondta, ők nem tudtak barátom sorsáról, vegyem át tőle az anyagot. Kihez fordulhatna, ha én is elutasítom, aki testvérük barátja voltam. „Nem — feleltem fölényesen —, az nem volt az én barátom. Itt valami tévedés lehet.” S ezt a fiút tíz évvel később a b-i vásártéren lőtték agyon. És én nem hittem neki.

Én művész vagyok, hajtogattam vigasztalásul a gyávaságomért, mit érne az, ha feláldoznám az életemet? S közben voltak pillanataim, amikor oda kellett mennem a börtönök ablakai alá, hogy sálva mondják köszönetet, amiért nem árultak el engem. Pedig akkor lettem volna boldog talán, ha megszabadulok a félelemtől, amelyből „józan” megfontolásom eredt, s ott lehettem volna velük fogoly farkasként a csapdában.

— És hogy lehet az — kérdezte a felügyelő, látszólag szórakozottan, de szembogara összeszűkült —, hogy mindig sikerült kivágnod magad? Hát téged nem vallattak?

— De igen. Csak akkor még buták voltak a rendőrök. Olyasmiért vertek, amiben nem volt részem, s olyat kérdeztek, amire nem tudtam megfelelni. S miután hosszú éveken át kísért a gyanakvás, emlékeztetésül az

ifjúságra, s mivel én közben csakugyan a békét kerestem az emberek között, s a művészi hitet ápolgattam magamban, semmit se tudtak rámbizonyítani. Így ért a világ változása és a közeledő öregség.

— Felejtsd el! — tette a vállára Broniszlav a kezét.

— Nem lehet! Gyúró aztán hazajött titokban, de felismerték, s a z-i kórházban fojtották meg, mert nem akart vallani. Most márványtábla hirdeti emléket a szülői ház falán... El kellett mondanom ezt egyszer, csak azt röstellem, hogy éppen neked mondtam el. Fiatal vagy, nem érted, te a készre jöttél. De én nem akarok sütkérezni a holtak kertjében, ha ifjúkoromban megtagadtam a velük való közös szenvedést. Legalább most akarok becsületes lenni.

Felállt, izmai megfeszültek, keményen és határozottan nézett a felügyelőre, senki se hitte volna el róla most, hogy bohóc, egy játékos szenvedély rabja. Csak ember volt ebben a pillanatban, s ezt maga is érezte.

— Most majd a mi körünkben ezek az emlékek is más fényben állnak eléd — mondta a felügyelő, s a hangja bizakodással volt tele —, a közös munkában másképpen látod majd a világot.

— Soha! — kiáltotta szenvedélyesen Gerard. — Ha még elkerülhetném az előnyöket, melyek most ezzel járnak, talán nem nyomasztanának az emlékek engem. De így egészen reménytelen...

— Hogyan? — szólt rá most ingerülten a felügyelő. — Hát elutasítod ezt a megtisztelő felszólítást?

— Nem vagyok közetek való — mondta halkán a bohóc. — Elkísérlek benneteket, amíg lehet, de a távolságot nem szüntetheti meg köztünk semmi sem. Ezt a legjobban én tudom.

Felvette kalapját, megfordult, és lassú léptekkel kiment a szobából.

A felügyelő némán nézett utána.

* * *

Fejnélküli Ember kísérte vissza a kocsmába, hosszú vendégszereplése színhelyére, hogy elhozza ládáját, és elköszönjön mégis, ahogy illik.

— És megint bohóc leszek, ugye, és semmi más? — kérdezte tisztesen is, mert mindezek után majdnem hihetetlennek tűnt neki a csoda, hogy az ember újra visszatérhet a hivatásához.

— Természetesen — bólintott kegyesen Fejnélküli Ember. — A központ határozata csak egy átmeneti időre szólt, mint az én esetemben is. Persze, ha sikerült volna gyökeret verved a polgári társadalomban, lemondtunk volna rólad. Bármily gyászos volt azonban ez a te tartózkodásod a terepen, egy dolog kétségtelenné vált. Az ugyanis, hogy vérbeli artista vagy, akit már nem lehet kiházasítani a cirkusból.

— Hallod a trombitákat? — kérdezte boldogságában a bohóc, mert csakugyan felharsantak fülében a kürtök, ahogy a gyülekező közönséget köszönti a zenekar, míg Betty Ramanda rövid szoknyában spiccel a sátor mögött s az állatszélidítő az utolsó simításokat végzi az oroszlán sörényén. Távolról szólt még ez a zene Gerard fülében, és messziről jelentek meg a képek is az ismerős alakokkal a bohóc előtt, de ő máris otthonosan érezte magát. — Eg és föld, forrjatok össze újra, hadd hintázzon Ria bátran a trapézon, hiszen én itt vagyok már, vigyázok reá.

A kukoricaföldek bánatosan néztek utánuk. Ha voltak már vadászok az őszi tarlón, hogy puskacsőre vegyék a felhízott nyulakat, s nehéz léptekkel menjenek aztán haza dicsekedni, most lábhoz tett fegyverrel kellett volna megállniok s úgy bámulni Gerard után fejcsoválva, hogy újra kivágta magát, de még nem érkezett el a vadászat ideje.

Sebesen gördült velük a városi szekér, mintha tudták volna az okos lovak, hogy ezt az utat újra meg kell tenniök a bohóccal, nem szabad hát

vesztegetni az időt. A kocsis vidám nótákat füttyült a bakon, és pántlikás ostorral nógatta a lovak hasát, mintha lakodalomba hajtott volna.

— Nem esküvőre megyünk, testvér — találta ki Gerard a kocsis gondolatát —, hanem elválni a feleségetől. De néha az is nagy öröm az ember életében, ha már megette a kenyere javát.

— Csak te ábrándozz nyugodtan! — simogatta megértően hosszú szakállát Fejnélküli Ember. — Most már szabad vagy megint. Drágán fizetted meg a szabadulást, de legalább annál édesebb lesz.

Hanem aztán behajtott a kocsi a kocsmá udvarára, és megállt a rozsdavörösré vált lugas közelében, és ott állt a tornácon, amelynek falán mintha ugyancsak elhervadtak volna a festett rózsák, ősziestre fordult búbánattal a szemében, Amália. Hiányzott róla a csipkés kötény, vastag kendőt kötött keresztbe a derekára, mint azok a szegény asszonyok, akiknél a múltó szerelem együtt jár a derékfájással, lábszaggatással, görcsökkel a vállukban, s becéző férfikezek helyett kenőasszonyok szuszogását kell érezniök már ezután. Szeme alá lila karikát húztak az álmatlan éjszakák, hangjának sötét bársonyán a lemondás rezgett, mint egy hulló falevél, mikor megszólalt, fejét lehajtva, csendesen:

— Hát elmész mégis, kedvesem?

Fejnélküli Ember diszkrétén elvonult a lugas közeléből, bár Amália nem törődött vele, mivel az asszonyok egyszer eljutnak odáig, hogy nem szégyellik már a bánatukat, a kocsis abbahagyta a füttyülést, és a lovakat vetkőztette nagy buzgalommal a rézveretes szerszámból, és Gerard-t is újra elfogta a szomorúság, ahogy felment a lépcsőkön és gyengéden magához ölelte az elbúsult kocsmárosnét.

— Menjünk be talán abba a szép szobába, ahol boldog voltam veled — mondta komolyan, és betámogatta feleségét a házba. — Ulj le, drágám — szólt rá azután, mert az asszony csak állt tehetetlenül, mintha idegen lett volna a saját szobájában. És amikor leült végre, nem a széket választotta, hanem az ágy szélét, mint a betegek.

— Neked is jobb lesz, ha elmegyek, örökös izgalom volt az életed velem — kezdte a búcsút Gerard, és ujjáival Amália nyakán babrált, ahol véget ért a haja és egy selymes völgyből szállt fel testének melege. — Úgy látszik, mégse voltunk egymásnak valók.

Amália hallgatott, csak a tűz sistergett a természetes cserépkályhában és a szekrényre tett almák szaga vígasztalta a csendet, mint az özvegyek szobájában ősszel, ha fűteni kezdenek.

— De az emlékeimet magaddal viszed, ugye? — szólalt meg aztán Amália, mintha neki már az is elég volna ilyen szép búcsú után, amelyben Gerard megint szerette őt. — És nem haragszol rám, hogy néha rossz voltam hozzád, ugye? Annak is a szerelem volt az oka.

És így maradtak együtt még sokáig, teljes békeességben. Jegyet is váltottak, mint az orosz regényekben a szerelmesek, hogy legyen ami emlékezteti őket egymásra, Gerard-nak amúgy is ritkuló hajából ott maradt egy tincsin Amália imakönyvében, selyemszalaggal átkötve, s ő ugyanakkor rózsaszínű harisnyakötőjéből vágott le egy darabot, ezekkel a szavakkal:

— Becsüld meg ezt az emléket, drágám, szerencsét hoz majd rád.

S úgy váltak el egymástól, hogy Amália nem kísérte ki távozó férjét, hanem ecetes borogatást tett a homlokára, s az almaszagú csendet szagolta a szobában lisseeux-i kis szent Teréz képe alatt.

De jobb is volt, hogy nem ment utána. Mert amikor a hátsó udvarba ért, ahol Fejnélküli Ember már türelmetlenül várta, Ancsura állította meg:

— Rám is emlékezni fog, ugye? — szólt csengő hangon, és mosolyogva fogta meg a kezét, miközben a bohóc megkövülten állt az újabb csoda láttán.

— Hát maga — kérdezte elakadó lélegzettel és ostobán — nem néma már?

— O, az csak a szerepemhez tartozott — felelte kacéran a leány, és mélyen nézett Gerard szemébe. — Nem volt szabad megszólalnom, amíg maga itt volt, nehogy esetleg eláruljak valamit. De most már megmondhatom, nem sokáig fog bánkódni maga után az én gazdaasszonyom. Így van ő minden férfivel pár napig, ha elhagyják. Aztán kezdi előlről másvalakivel.

— Ha eddig hallgatott, most se kellett volna megszólalnia — morgogta bosszúsa a bohóc. — Muszáj volt végleg kiábrándítania engem? Nem lett volna szebb, ha azzal a tudattal megyek el, hogy a feleségem szeretett és vizesre sirja utánam a párnát éjszaka?

— Csak azért szoltam — mondta a leány, és arcán ott sötétlett a bosszú —, mert engem egyszer sem ölelt meg. Vágyakozott Franciska után, ölelgette, amíg a töltöttkáposztát hozta, gazdaasszonyommal úgy bánt, mintha az lett volna az első és igazi szerelme, csak engem nem akart észrevenni. Ilyen kegyetlen férfi még nem is volt ebben a házban.

— Hajts! — kiáltott a bohóc elkeseredve a kocsisra, és maga emelte fel a nehéz ládát, hogy a szekérre tegye, mert ezt már nem bírta elviselni. De a kocsis egyelőre nem volt sehol, s Fejnélküli Ember azon a görcsös tuskón simogatta feleslegessé vált szakállát, ahol Ancsura szokta előcsalni hajából a szikrákat.

— De sok bajod van a nőekkel — jegyezte meg, amikor Ancsura faképnél hagyta a bohócot. — Látom már, hogy ők törték ki itt a nyakadat.

— Nem — tiltakozott Gerard, mert megértette, hogy mi történt vele. — Legkevésbé a valóságban bizhat meg az ember. Ez most egészen világosan áll előttem. Mert idehoztak az irrealitások világából a kézzelfogható életbe, s bármihez értem, minden hamis volt.

— Mégse a valóságban van a hiba — ingatta fejét Fejnélküli Ember, mert ő egész jól feltalálta magát a cirkuszon kívül —, hanem benned. Viszonyokban a valósághoz. Mert úgy közeledsz a dolgokhoz, hogy nem azt mondd: ez egy vasdarab, hanem az átkot látod benne, amit a kovácsonak és lakatosoknak kell felszabadítani, miközben harsány dalaikból tűzleányok kelnek életre, légies táncot lejtve.

De Gerard unta a filozófiát, és Franciskára gondolt, hogy talán benne mégse csalódott volna. Legszívesebben belopakodott volna a paplakba, és egy bánatos pillantással köszönte volna meg legalább Franciska jóságát, ha már mások nem érdemelték meg a hálát, s egy csókot boldogan odanyomott volna kerek arcára. De nem merte elhatározni magát erre a lépésre. Félt már a nőktől, s ez megint arra figyelmeztette, hogy öregszik.

— Hajts! — ordította el magát másodszor is, s miután felugrott a szekérre, végre csakugyan elindultak velük a gyorslábú lovak, végig a falun, a levelüket vesztett országúti fák között, és úgy maradt el lassan a szülőföld Gerard mögött, hogy vissza se nézett rá.

És ahogy vágattak a lovak a falvakon keresztül jó néhány órán át, úgyhogy már esteledni kezdett és Gerard-ban az öröm a türelmetlenséggel váltakozott, egy távoli téren, lombos fák négyszögében egyszerre csak feltűnt a cirkusz fehér sátorlapja. Gerard jókedvében leugrott a szekérről, és kengyelfutóként szaladt a lovak mellett, mert ez volt a legkevesebb, amit megtehetett most. Három szaltóval köszöntötte a fiatalos színekben pompázó ismerős kocsikat, és háromszor rikkantotta el magát régi fejhángján: Hopplá!, amikor a sátorhoz értek.

— Várj! — mondta Fejnélküli Ember hivatalos komolysággal. — Majd én előre megyek, és bejelentem, hogy megérkezettél.

De Gerard nem bírta ki, hogy oda ne menjen a pénztárhoz, amelynek

tenyéryni ablakában jobbról és balról két csepp művirág állt, és onnan kukkantott ki az igazgató keménykalapos feje:

— Egy jegyet kérek az esti előadásra — mondta a bohóc rettentő mély hangot mívelve, mint valami dölyfös nagyúr, de erre már elkiáltotta magát a direktor is, és kidugta fejét a kicsi ablakon:

— Gerard! Hát megjöttél? Told ide a pofádat, hogy megcsókoljalak, öreg cimborá!

Es miután testvériesen megölelték egymást, mintha soha semmi nézeteltérés nem lett volna közöttük, s miközben leverték a cserepeket a művirággal, mert ekkora akrobáciát mégse bírt el a kicsi ablak, a bohóc részvevően kérdezte meg:

— Mi az, mért vagy te a pénztárban?

— Mit csináljunk, ilyen rendelet jött a központból — felelte az igazgató rástellkedve, s mellénye zsebéből két szivart húzott ki, egyiket Gerard-nak nyújtotta, a másikat szájába vette, leharapta a végét, és messzire köpte. — Valaki megfúrt. Új emberek vannak ott most.

De Gerard-nak nem volt ideje megvigasztalni a bukott embert, két ugrással benn volt a manézsban, melyet akkor borotváltak és tisztítottak meg a trágyától az istállófiúk. Az egyik markában vitte a lócitromot, és a bohóc tréfásan fenéken rúgta, mert megismerte mindjárt. Sátánelli volt, a gondolatolvasó, a kiszolgált felügyelő.

— Látod, mi lett belőlem? — emelte rá a tekintetét bánatosan, s vi-gyázva tartotta a lócitromot. — Ilyen mélyre sülyedtem. Mit csináljunk?

— Eljen a demokrácia! — kiáltotta válaszul Gerard, és továbbfutott, Riát kereste, de egyelőre Frau Micibe ütközött.

— Ó, Herr Gerard, sind sie angekommen? Grosses Geseress! — De nem lehetett haragudni rá. Még kövérebb lett, még súlyosabb a tokája, rossz cégére volt a festett világnak, de idetartozott a múltjánál fogva, akárcsak Gerard. A bohóc tisztelettel csókoltt kezet neki, és ezzel sikerült is levennie lábáról a koros hölgyet.

Hanem addigra már Fejnélküli Ember összecsóditette az egész truppot a kocsik körül. Ria is ott állt gyanútlanul, csak akkor tárgult nagyra a szeme, amikor a bohócot megpillantotta. De Gerard nem futott hozzá, hogy a karjaiba zárja, mert lába egyszerre elnehezedett, egész testében ólmos fáradságot érzett, mint akin most jön ki a megpróbáltatások fájdalma.

— Tisztelt társulat — fogott szónoklatába Fejnélküli Ember, és komoly képpel nézett végig az artistákon —, ez a kartárs, aki most központunk bölcs rendelkezése folytán ide visszatér, teljes rehabilitációt kapott. Meggyőződünk róla, hogy minden ellenkező híreszteléssel szemben itt a helye a cirkuszban. Mert teljes odaadással és...

— Hagyd a dumát, öregem — szólott rá kedélyesen Gerard, mire Fejnélküli Ember zavarában a szakállához nyúlt, de aztán mégis jobbnak látta elnevetni magát. — En jól tudom, hogy jelentéktelen tagja vagyok ennek a kis vidéki cirkusznak, és mégis boldog vagyok, hogy itt élhetek veletek. Inkább engedjétek meg nekem, hogy eljátszak valamit. Odakinny gyakoroltam ezt a számot, minden kontroll nélkül, mert hangszerem se volt, amikor senki se látta. Tisztában vagyok veletek, hogy hasonló produkcióval Rivelsék is felléptek már. De ez mégis más, mégis az enyém. Hallgassatok csak ide: Eine kleine Nachtmusik — szólott, és arcát szomorú grimaszba torzítva, hal-kan fújni kezdte a hangokat, a vidéki cigány hegedűjét utánozva, amint cincogva hívja a függönyhöz a leányt, hogy meggyújtja már a gyertyát, amíg a gavallér repedt hangján búsan belesírja panaszát a cikcakkos tremolóba, aztán a szerelmes diák gitárját követte a kései trubadurok stílusában, hol öblösen, hol édeskesen ellágyulva, és látni lehetett a holdat a feje fölött, és érezni lehetett, hogy ez a férfi még valóban tud szeretni. Közben

igazi könnyek ültek a szemében, de nem a bánattól, ezek a hazatérés mindent felejtő örömkönnyei voltak. S ezt már Ria se bírta ki messziről. Oda-futott hozzá, nem törődve a stájer késdobálóval, fittyet hányva a szakállas embernek is, hogy erősen magához ölelje a régen várt szeretőt.

És meg is kérdezte mindjárt halkán, hogy senki se hallja:

— Megcsaltál valakivel? Mondd meg őszintén, már azért se haragszom.

— Ugyan, mi jut eszedbe! — tiltakozott hevesen Gerard, és csakugyan nem hazudott, legalább most úgy érezte. — Szüntelenül rád gondoltam. Be kell látnom, hogy nélküled semmit sem ér az élet.

— De hol voltál, az istenért, ennyi ideig?

— Privátban! — mondta, mint az utcalányok. — Kihelyeztek a te-repre, hogy próbára tegyék bennem a valóságot és az illúziót elválasztó nehézkedési törvényeket. De amint látod, bohóc maradtam.

— Halló! — kiáltotta gyerekes hangon a kutyaidomító. — Van egy indítványom! Össze kell ülni és méltóképpen megünnepelni Gerard visszaterését. Azt hiszem, ennyit igazán megérdemelt.

— Nem, azt nem — nevetett Gerard —, hiszen nemsokára itt az előadás ideje. Alig várom már, hogy befessek az arcomat. Nézzétek, olyan vagyok, mint egy civil. Majd máskor!

Azzal karonfogta Riát, s miközben cinkosan rákacsintott a mélyhangú illuzionistára és barátságosan hátbavágta az ifjú zenebohócot, aki készségesen mosolygott vissza rá, mintha sosem acsarkodott volna ellene, és tenyerével csókot dobált a trupp többi tagjának, bevonult a lánnyal a kocsi-ba. Gyorsan előkereste fehérponpos bugyogóját s a papírsüveget, és festeni kezdte magát a csöppnyi tükörben.

— Ne szólj most hozzám, drágám! — mondta a lánynak, aki a ládán ült, mint régen, ölébe ejtette kezét, és száját kicsit nyitvafelejtve, nézte a bohócot. — Ráérünk még beszélgetni, hagyjál most, hadd hallgassam a hazai hangokat, és öltözz fel te is, mert látni akarlak, úgy, ahogy a közön-ség elé állsz majd velem.

Az oroszlán már nagyban bőgött, a kutyák ugatása olyan volt, mintha egy kórust utánoztak volna, Frau Mici egy német dalt kornyikált, s közben ládákat szögeztek a bűvésznak, és stimmelni kezdték már a hangokat a zenészek, s a bohóc kezében megállt a festékespamacs, szíve elszorult, olyan volt ez, mint amilyen a boldog halál lehet, ha ugyan van ilyesmi.

— Gerard — szólott be a kocsi ablakán az igazgató —, látom, jóban vagy az öreggel. Ezzel a szakállással. Szólhatnál egy-két jó szót az érde-kemben. Mégse érdemeltem meg ezt a degradálást.

— Éljen a demokrácia! — rikkantotta el magát másodszer Gerard, s kiszaladt a kocsiból, bukfcencet vetett a levegőben, aztán megállt, szertar-tásosan meghajtotta magát a négy égtáj felé, s utána leborult a fűrészporos pázsitra, és igazi áhitattal csókolta meg az istállószagú földet.

